

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ ΠΡΟΑΓΩΓΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

ΑΡΧΑΙΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

(ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΟ)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Α. Ότι πρέπει, λοιπόν, να θεσπίσουμε νόμους για την παιδεία και ότι αυτήν πρέπει να την κάνουμε ίδια για όλους, είναι φανερό· ποιος λοιπόν θα πρέπει να είναι ο χαρακτήρας αυτής της παιδείας και με ποιον τρόπο πρέπει αυτή να παρέχεται, (αυτά) είναι ανάγκη να μη διαφύγουν της προσοχής μας. Γιατί σήμερα υπάρχουν διαφορετικές απόψεις ως προς το εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Πράγματι, δεν έχουν όλοι τη γνώμη ότι πρέπει να μαθαίνουν οι νέοι τα ίδια, ούτε με στόχο την αρετή ούτε με στόχο την άριστη ζωή ούτε είναι φανερό αν (η παιδεία) πρέπει να έχει στόχο της περισσότερο την άσκηση και την καλλιέργεια του νου ή τη διαμόρφωση ηθικού χαρακτήρα· αν ξεκινήσουμε από την εκπαίδευση που παρέχεται σήμερα, η έρευνά μας θα βρεθεί αντιμέτωπη με μεγάλη σύγχυση και δεν είναι καθόλου φανερό (αν η παιδεία) οφείλει να επιδιώκει αυτά που είναι χρήσιμα για τη ζωή ή αυτά που οδηγούν στην αρετή ή αυτά που απλώς προάγουν τη γνώση (γιατί όλες αυτές οι απόψεις έχουν βρει κάποιους υποστηρικτές)· και σχετικά με αυτά που οδηγούν στην αρετή δεν υπάρχει καμιά απολύτως συμφωνία (εξάλλου καταρχήν όλοι δεν έχουν την ίδια ιδέα για την αρετή που τιμούν· επομένως, είναι φυσικό να υποστηρίζουν διαφορετικές γνώμες και ως προς την άσκησή της). Ότι (οι νέοι) πρέπει να διδάσκονται από τα χρήσιμα τα πιο απαραίτητα είναι λοιπόν φανερό·

Β1. Ήδη από την πρώτη φράση της ενότητας διαπιστώνεται ότι ο Αριστοτέλης συνδέει την παιδεία με τη διακυβέρνηση της πολιτείας. Η παιδεία είναι, λοιπόν, πολιτικό θέμα που πρέπει να απασχολεί και τους πολιτικούς και τους νομοθέτες, αφού επηρεάζει τη συνολική ζωή του κράτους, αλλά και του κάθε πολίτη ξεχωριστά, καθορίζοντας το παρόν

του και προδιαγράφοντας το μέλλον του. Στην αρχή, λοιπόν, της ενότητας αυτής προβάλλονται οι δύο βασικές θέσεις του φιλοσόφου σχετικά με τον χαρακτήρα της παιδείας: η παιδεία πρέπει να είναι αντικείμενο κρατικής μέριμνας και να ρυθμίζεται νομοθετικά («νομοθετητέον»), καθώς και να έχει ενιαίο για όλους χαρακτήρα («κοινήν ποιητέον»).

Ο Αριστοτέλης είναι υποστηρικτής της νομοθετικά κατοχυρωμένης παιδείας («νομοθετητέον»). Και στα *Ηθικά Νικομάχεια* (1180 a) αποδοκιμάζει τις ελληνικές πόλεις, εκτός από τη Σπάρτη, οι οποίες δεν μεριμνούν, ώστε η παιδεία των νέων να είναι κοινή και επιτρέπουν στο δάσκαλο ή τον κηδεμόνα να επιλέξει το πρόγραμμα σπουδών και τον σκοπό της εκπαίδευσης των νέων. Η παιδεία, κατά τον Αριστοτέλη, δεν πρέπει να παρέχεται ιδιωτικά, με πρόγραμμα διδασκαλίας που επιλέγουν οι γονείς, αλλά με βάση σχετική νομοθεσία να είναι κοινή και για όλους («κοινήν ποιητέον»). Μάλιστα σε προηγούμενο απόσπασμα των *Πολιτικών* (1337a 11-32) αναφέρει ότι η παιδεία είναι υπόθεση του κράτους, το οποίο οφείλει να θεσπίσει νόμους σχετικά με αυτή.

Επομένως, η δια νόμου κοινή παιδεία είναι, κατά τον Αριστοτέλη, αναγκαία για την ενότητα της πόλης και την ευδαιμονία του συνόλου. Τα βασικά επιχειρήματα με τα οποία ο φιλόσοφος υπερασπίζεται τον δημόσιο χαρακτήρα της παιδείας είναι αυτά του «τέλους» (σκοπού) και του «όλου» της πόλης. Με το πρώτο επιχειρήμα επικαλείται τον τελικό σκοπό της πόλης, την ευδαιμονία. Η επίτευξη της κοινής ευδαιμονίας μιας πόλης προϋποθέτει οι πολίτες να μπορούν να λειτουργήσουν με τον ίδιο τρόπο μέσα σε αυτήν, πράγμα που εξασφαλίζεται μόνο εάν λάβουν όλοι οι πολίτες μία και κοινή παιδεία. Η μόρφωση των νέων πρέπει, επιπλέον, να είναι ταιριαστή με το πολίτευμα της πόλης τους, έτσι ώστε να φτάσουν στον επιδιωκόμενο σκοπό, την ευδαιμονία του συνόλου των πολιτών. Εφόσον, λοιπόν, ο σκοπός της πόλης είναι κοινός, κοινή πρέπει να είναι και η παιδεία που προσφέρεται και να μην αφήνεται στην ιδιωτική πρωτοβουλία. Με το δεύτερο επιχειρήμα ο Αριστοτέλης προβάλλει την πόλη ως όλον, μόριο του οποίου είναι ο κάθε πολίτης. Το μόριο δεν είναι δυνατόν να αποφασίζει για το όλον, αλλά το όλον για το μέρος. Αυτό δεν πρέπει να θεωρηθεί ως επιβολή

μιας ισοπεδωτικής ομοιομορφίας των πολιτών, αλλά ως αναγκαιότητα για την πολιτική ενότητα της πόλης, που δεν αποκλείει τις ατομικές ιδιαιτερότητες. Συνεπώς, αν σκοπός της πόλης είναι να οδηγήσει τους πολίτες στην αρετή και κατ' επέκταση στην ευδαιμονία, τον ύψιστο σκοπό, ο σκοπός αυτός θα επιτευχθεί, μόνο αν παρέχεται κοινό περιεχόμενο μόρφωσης σε όλους τους πολίτες. Ως ιδεώδες εκπαιδευτικό σύστημα για την επίτευξη των παραπάνω στόχων θεωρείται από τον Αριστοτέλη το εκπαιδευτικό σύστημα των Λακεδαιμονίων.

Έπειτα από την παρουσίαση των προβληματισμών σχετικά με τον χαρακτήρα, το περιεχόμενο και τους στόχους της παιδείας, η ενότητα κλείνει με τη διατύπωση των προσωπικών θέσεων του Αριστοτέλη πάνω σε αυτά τα ζητήματα. Ο φιλόσοφος λοιπόν, ακολουθεί τη μέση οδό και υποστηρίζει ότι οι νέοι πρέπει ασφαλώς να μαθαίνουν γνώσεις χρήσιμες για τη ζωή, όπως η ανάγνωση, η γραφή, η αριθμητική και το σχέδιο, αλλά από αυτές όχι όλες, παρά μόνο τις αναγκαίες («ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀναγκαῖα δεῖ διδάσκεσθαι τῶν χρησίμων, οὐκ ἄδηλον»). Κι από τις αναγκαίες, όμως, πρέπει να μαθαίνουν όσες ταιριάζουν σε ελεύθερους ανθρώπους («ἐλευθέρια ἔργα») και όχι τις ευτελείς που ασκούν οι δούλοι, οι οποίες αδρανοποιούν το σώμα και το νου του ανθρώπου, τον καθιστούν αγροίκο, άξεστο («βάνανυσον») και τον απομακρύνουν από την κατάκτηση της αρετής. Δεν αρμόζει στους ελεύθερους ανθρώπους να αναζητούν σε κάθε γνώση τη χρησιμότητα, γιατί αυτή μπορεί να τους οδηγήσει στη μονομέρεια, απομακρύνοντάς τους από την αρετή. Από τα παραπάνω, λοιπόν, προκύπτει ότι οι χρήσιμες γνώσεις είναι απαραίτητες αλλά δεν πρέπει να αποτελούν αυτοσκοπό. Ο χαρακτήρας της παιδείας, κατά τον Αριστοτέλη, πρέπει να στοχεύει στην αρετή του σώματος, του πνεύματος και -τελικά- του ήθους του ελεύθερου ανθρώπου.

Ειδικότερα, Αριστοτέλης στο χωρίο αυτό θέτει τα όρια ανάμεσα στη γνώση που προάγει συνολικά τον άνθρωπο και σε εκείνη που –από μια άποψη- τον «υποδουλώνει». Φαίνεται να μην αποδοκιμάζει απολύτως καμιά διάσταση γνώσης (χρήσιμη, αναγκαία, επιστημονική και ηθοπλαστική), απορρίπτει όμως το μονοδιάστατο της παρεχόμενης

γνώσης και μάλιστα της πρακτικά / επαγγελματικά / ωφελιμιστικά προσανατολισμένης γνώσης. Συνεπώς, προβάλλει ένα πρότυπο γνώσης που συνθέτει τη χρησιμότητα, την αναγκαιότητα, την επιστημονική αλήθεια με κυρίαρχο τον ηθοπλαστικό προσανατολισμό. Στο παιδευτικό πρόγραμμα του Αριστοτέλη έχει θέση και το χρήσιμο και η ελεύθερη απασχόληση και η επιστημοσύνη, αποκλείεται όμως ό,τι θα έθιζε τον νέο στην ευτέλεια και την ποταπότητα («βάνανυσον ἔργον»).

B2. Πρώτος συλλογισμός (του οποίου η δεύτερη προκείμενη υπονοείται)

1η προκείμενη: η πόλη υπάρχει εκ φύσεως

2η προκείμενη: ο άνθρωπος είναι συστατικό της πόλης

Συμπέρασμα: άρα, ο άνθρωπος είναι «φύσει ζῶον πολιτικόν»

Δεύτερος συλλογισμός (του οποίου η δεύτερη προκείμενη υπονοείται)

1η προκείμενη: ο άνθρωπος που δε ζει μέσα σε οργανωμένη κοινωνία («ὁ ἄπολις»), επειδή έτσι είναι πλασμένος εκ φύσεως και όχι λόγω τυχαίας συγκυρίας, είναι ή άνθρωπος κατώτερης ποιότητας ή ένα ον ανώτερο από άνθρωπο

2η προκείμενη: ο άνθρωπος δεν είναι ούτε κατώτερης ποιότητας ούτε ον ανώτερο από άνθρωπο

Συμπέρασμα: άρα, ο άνθρωπος είναι «φύσει ζῶον πολιτικόν».

B3. Σχολικό βιβλίο, σελίδα 164-165: «Από το έργο αυτό εμείς θα έχουμε την ευκαιρία... από οτιδήποτε βρίσκεται έξω από την πόλιν».

B4. α) λανθάνειν: λάθος, αλήθεια

βίον: βιοτικός, επιβίωση

ἥθος: ηθικός, ηθοποιός

ταραχώδης: ταραχή, ταραχοποιός

εἵληφε: λήψη, λάφυρα

β) ανακωχή: «μετέχειν»

συνέλευση: «έλευθέρων»

τονισμός: «τείνοντα»

διένεξη: «διαφέρονται»

χρηματικός: «χρησίμων»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1. Ο Κλέων επειδή κατάλαβε τη δυσπιστία τους στο πρόσωπό του για την παρεμπόδιση της σύναψης της ειρήνης, είπε ότι δε λένε την αλήθεια οι αγγελιαφόροι. Όταν, όμως, αυτοί που έφτασαν σύσταιναν, αν δεν τους πιστεύουν, να στείλουν κάποιους ως εξεταστική επιτροπή, εκλέχτηκε ο ίδιος μέλος της επιτροπής από τους Αθηναίους μαζί με το Θεαγένη. Ο Κλέων, επειδή κατάλαβε ότι θα αναγκαστεί ή να πει τα ίδια με αυτούς που συκοφαντούσε ή ότι θα φανεί ψεύτης αν πει τα αντίθετα, παρακινούσε τους Αθηναίους, επειδή τους έβλεπε περισσότερο αποφασισμένους να εκστρατεύσουν, ότι δεν πρέπει να στείλουν εξεταστές ούτε να αναβάλλουν συνεχώς αφήνοντας τον καιρό να περνά, αλλά, αν πιστεύουν πως οι ειδήσεις είναι αληθινές, να επιτεθούν εναντίον των ανδρών.

2 α) γνούς: γνῶθι

ἔφη: φαίη

ἠρέθη: αἰρεθῆναι

φανήσεσθαι: φανοῦνται

πλεῖν: πλέητε

2 β) ξυμβάσεως: τῇ ξυμβάσει

τάληθῆ: τάληθέστερα – τάληθέστατα

οἷς: οὔ

ψευδής: ὧ̃ ψευδές

ἄνδρας: ἀνδράσι(ν)

3 α) αὐτῶν: γενική υποκειμενική στο «ὑποψίαν»
τούς ἐξαγγέλλοντας: επιθετική μετοχή ως υποκείμενο στο απρ. «λέγειν» (ετεροπροσωπία)
κατάσκοπος: κατηγορούμενο στο «Κλέων» από το συνδεδετικό ρήμα «ἤρέθη»
οἷς: αντικείμενο στο ρήμα «διέβαλλον»
εἰπών: υποθετική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο «οὔτος»
ὠρμημένους: κατηγορηματική μετοχή με υποκείμενο «αὐτούς», εξαρτάται από το «ὄρων».

3 β) Ἄναγκασθήσομαι ἢ ταῦτά λέγειν οἷς διέβαλλον ἢ τάναντία εἰπών ψευδῆς φανήσομαι.

3 γ) Πρόκειται για αιτιολογική μετοχή, συνημμένη με υποκείμενο «Κλέων». Αναλύεται σε δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση:

«ἐπεὶ Κλέων ἔγνω» (αιτιολογία αντικειμενικά αποδεκτή).

Επιμέλεια: Μαρία Παπαναστασίου

Φιλολόγος

ΟΡΟΣΗΜΟ ΧΟΛΑΡΓΟΥ – ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ